

Προλόγισμα

της Ανθής Πέτσα-Σαββίδου

Όσο φεύγουν απανωτά οι ώρες, οι μέρες, οι μήνες και τα φύλλα στο ημερολόγιο λιγοστεύουν, τόσο με κατακυριεύει μια βιασύνη... μια ανησυχία. Βιάζομαι. Και οι δείχτες του ρολογιού κτυπούν ρυθμικά και σταθερά επιτείνοντας τον εσωτερικό αναβρασμό και τις ανησυχίες μου.

Βιάζομαι να ανασκαλίσω, να μάθω, να περιπλανηθώ σε εποχές πριν από μας για να καταγράψω και να φυλακίσω στα γραπτά την πορεία του τόπου και των ανθρώπων της. Να αναπαράξω πληροφορίες και σκηνές της αγαπημένης γης μας. Να κεντρίσω τους μεγαλύτερους να ανακαηέσουν στην μνήμη τους γεγονότα άγνωστα, να ανοικτούν και να πουν όσα δεν μπόρεσαν μέχρι σήμερα να πουν. Να τραγουδήσουν ένα ξεχασμένο δίστιχο, να συσχετίσουν ονόματα και οικογένειες, να ψηλαφίσουν γενεαλογικά δέντρα. Και όσο περισσότερο επιμένω, τόσο περισσότερο μαθαίνω.

Ευχαριστώ τους συγχωριανούς που ανταποκρίνονται με προθυμία και που μου εμπιστεύονται πολυτίμες γι αυτούς φωτογραφίες και γραφτά που σαν κόρη οφθαλήμου διαφύλαξαν... Ευχαριστώ ακόμα που δοκιμάζουν τις αντοχές τους και ανακαλούν στη μνήμη τους «ειδήσεις» επώδυνες πολήές φορές.... Ευχαριστίες όμως πρέπει και σε όλους όσοι με τα άρθρα και τις συνεργασίες τους δίνουν «τροφή» στις σελίδες μας.

Σε αυτό το τεύχος οι εξωτερικές σελίδες του περιοδικού είναι αφιερωμένες στον Κώστα Γιωργαλή και στην ευρύτερη οικογένειά του. Και αν μέχρι σήμερα σας προβλημάτιζε αν η Κυθρέα γράφεται με ε ή με αι, απάντηση θα βρείτε στη μελέτη του δρα Κωνσταντίνου Σπυριδάκι, που έχει οικογενειακές ρίζες¹ του βρίσκονται στην κωμόπολή μας. Η ερευνήτρια δρ. Αικατερίνη Αριστείδου παρουσιάζει τρία αφιερωτήρια έγγραφα συγχωριανών μας, ενώ δύο καθηγητές του Πανεπιστημίου Frederick, οι Κωνσταντίνος Κουνναμάς και Κώστας Καδής ασχολούνται με το σπάνιο ενδημικό φυτό *Salvia Veneris* (Σαλήβια της Αφροδίτης) «που απαντά αποκλειστικά στην ευρύτερη περιοχή της Κυθρέας και πουθενά αλλού στον κόσμο».

---

1. Δισεγγονός της Χρυσταλήνης Νικολάου Οικονομίδη, θυγατέρας του «Λογιοτάτου» Τσελεπή Χ'Πετράκη Κυθέρειου. Αριστείδη Κουδουνάρη Νέα Στοιχεία επί της Οικογενείας των Οικονομιδών (Κυπριακά Σπουδαί, Τόμος ΜΑ 1977)

Στη συνέχεια θα ταξιδέψετε ξανά στα στενά της Κυθρέας και θα συναντηθείτε με αγαπημένες γυναικείες σιλουέτες. Έτσι όπως τόσα χρόνια τις κουβαλούσα στη μνήμη μου και τις διαφύλαξα. Και ήλθε η ώρα να βγούν στο φως. Να πάρουν ανάσα. Όσοι τις γνώρισαν, ας σταθούν στο πέρασμά τους νοσταλγικά, με μια γλυκόπικρη γεύση. Όσοι τις γνωρίζουν σήμερα μέσα από τις γραμμές του περιοδικού, ας τις πλάσουν με υποκειμενικές προσλαμβάνουσες παραστάσεις, πάντα όμως με αγάπη, όπως τους αξίζει. Γιατί ήταν κομμάτι της καθημερινότητας που ομόρφυνε τη ζωή μας.

Στο απόσπασμα από το πεζογράφημα του πολυγραφότατου Κυθρεώτη λογοτέχνη Νίκου Ορφανίδη «Αθιπίου Μάρτυρος Φανέρωσις», που διάβασα για σας ας βιώσουμε την αγωνιώδη αναζήτηση του Μάρτυρος Αθιπίου μέσα από την επώδυνη αφήγηση της σφαγής του Παλαικύθρου και της εισβολής των Σαρακηνών στην Κυθρέα και στο μοναστήρι του Αγίου Αντωνίου.

Στην 10σελιδη εμπειριστατωμένη λογογραφική έρευνα της Παναγιώτας Χρ. Κυπριανού από το Παλαικύθρο καταγράφονται έθιμα (ξεχασμένα τα πιο πολλά) για τη γέννηση και την ανατροφή των παιδιών στο Παλαικύθρο και στην περιοχή Κυθρέας, ενώ στη συνέχεια ο Ανδρέας Παπαβαρνάβας σκιαγραφεί στο «αφιέρωμα μνήμης» τη ζωή και το έργο του εκλεκτού συνεργάτη του περιοδικού μ. Παναγιώτη Χρίστου Κάντη από το Έξω Μετόχι.

Τρεις διαφορετικές εκδηλώσεις της Κυθρέας καλύπτουμε τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Τον εορτασμό των 60 χρόνων από την ίδρυση της ΑΕΚ Κυθρέας, την εκδήλωση του Δήμου Κυθρέας *Κυθρέα: Ιστορία και πολιτισμός. Η κωμόπολη του χτες και του Σήμερα*, με κύριο ομιητή τον δρα Νίκο Ορφανίδη και την αντικατοικική εκδήλωση του Δήμου Κυθρέας του περασμένου Ιούλη με την ομιλία του συγχωριανού μας δρα Πέτρου Καρεκλή.

Συνεχίζεται, όπως είχαμε γράψει, και σε αυτό το τεύχος η δημοσίευση του Δημοψηφίσματος της 15^{ης} Ιανουαρίου 1950 με τις σελίδες που αφορούν την ενορία της Χαρδακιώτισσας, με τα ποιήματα που πάντα διανθίζουν τις εκδόσεις μας, για να κλείσει το τεύχος με τις καθιερωμένες σελίδες αυτών που έφυγαν από τη ζωή...

Η χαρμολύπη της εκπαιδευτικού Παναγιώτας Παρασκευά με αφορμή την «επίσκεψη» στο σπίτι της στο Τραχώνι διαχέεται στο χρονογράφημά της *θα ξαναπάω κι ας πονώ*. Μα και πείσμα. Να μην ξεγράψουμε τη γη μας, να κρατούμε ανοιχτούς λογαριασμούς. Και να υπομένουμε καρτερικά.

Να υπομένουμε. Ως την ημέρα του γυρισμού... Που φαντάζει ουτοπία. Και στη σφαίρα του ονείρου το να είμαστε εμείς οι ευλογημένοι του Θεού που θα ζήσουν την επιστροφή. Και εκείνη την ευλογημένη ώρα οι γενιές που πέρασαν να μας

ανοίγουν το δρόμο. Να είναι όλοι εκεί. Οι παππούδες με τους κυρτωμένους ώμους, τα ηλιοκαμένα πρόσωπα και τα ροζιασμένα χέρια και οι προπάπποι με τις βράκες και τα ζιμπούνια. Και οι γιαγιάδες με τις μακριές φούστες και τις κυπριώτικες μαντήλες στο κεφάλι, με το θυμιατήρι για να μας ευλογήσουν. Και οι πατεράδες και οι μανάδες για να μας σφικταγκαλιιάσουν.

Να είναι όλοι εκεί. Και αυτοί που όργωσαν και ίδρωσαν και έσπειραν τα χωράφια. Και φύτεψαν τις ελιές και τις πορτοκαλιές. Και που λιάτρεψαν τον κεφαλήόβρυσσο ως τον χαμαιθεό τους.

Και που, διαχρονικά, ανέχτηκαν καρτερικά τον οποιοδήποτε κατακτητή που διαφέντευε το βίος και τη ζωή τους, γιατί ήξεραν ότι ήτανε περαστικός και πως όταν έληθει το πλήρωμα του χρόνου θα φύγει

ΓΙΑΤΙ, αργά ή γρήγορα, ΘΑ ΦΥΓΕΙ...

Αύγουστος 2011

Ήμουν καλή νοικοτζυρά

της Χρυστάλλιας Νικολιάου εκ Κυθραίας, 1974

*Ήμουν καλή νοικοτζυρά που 'μουν εις το χωρκόν μου
τζιαι τίποτε δεν έλειπεν που το νοικοτζυρκόν μου.*

*Τζιαι τώρα είμαι νοικοτζυρά, το σπίτιν εν δικόν μου
τζιαι τίποτα δεν λείφκουμαι που το νοικοτζυρκόν μου
Τριγύρω μου έσειε δεντρά τζιαι φκιόρα μυρισμένα
που μου θυμίζουν την Τζιυρκάν όπως που ναν συγγενικά
αμμά εν ξωμακρισμένα.*

*Θυμούμαι τους γειτόνους μου που μαστον σαν τα αδέρφκια
η νύχτα μας εχώριζεν τζι' ούληθοι μας εζηλέφκαν
Δίηθα απο το σπίτι μου είχα την εκκλήσιά
με την χρυσήν την Παναγιά που 'ρτεν τζι' αυτή στην προσφυγιάν.
Βοήθα χρυσή μου Παναγιά σύντομα να 'ρτει η ληυτεριά
ν' αφήσουμεν την προσφυγιάν
να πάμεν πίσω στην Τζιυρκάν τζιαι με λαμπάδες ται τζιερκά
ν' ανοίξουμεν την εκκλήσιάν τζιαι να προσευχηθούμεν
τον Παντοδύναμον Θεόν να τον ευχαριστούμεν.*